

Gadebelysning med medlys på Vallensbæk Torvevej

Vallensbæk Torvevej har sit navn, fordi den tidligere var en af de veje, som bønderne fra Vallensbæk brugte, når de kørte deres produkter: smør, fjerkræ, hø og halm til Roskildevej – og ad denne videre til hovedstaden. I dag er vejen mest kendt for at huse FDB's, nu Coops, hovedsæde og administration. Men vejstykket ved Coop er også kendt for en særlig vejbelysning, nemlig medlys belysning, tegnet af Poul Henningsen (PH) og etableret på Vallensbæk Torvevej for FDB i 1963.

Per Nilsson,
Albertslund
Lokalhistorisk Forening
per.nilsson@privat.dk

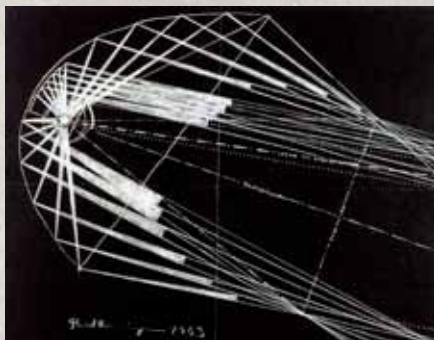
Historien om PH's medlys

Poul Henningsens (1894-1967) første forsøg med medlys var en opgave i 1959 til belysningsanlæg i Faaborg, der ikke ønskede lysrørarmatur i den gamle bydel.

PH's medlys eksperimenter i Faaborgs smalle gader blev dog ikke til noget. I stedet blev løsningen i Faaborg Albertslund lygten fra Louis Poulsen, konstrueret i 1963 af Jens Møller Jensen, specielt designet til en ny bydel i Albertslund Syd.

I bogen "Tænd" (Gyldendal 1994) beskrives forskellen på silhuet gadebelysning

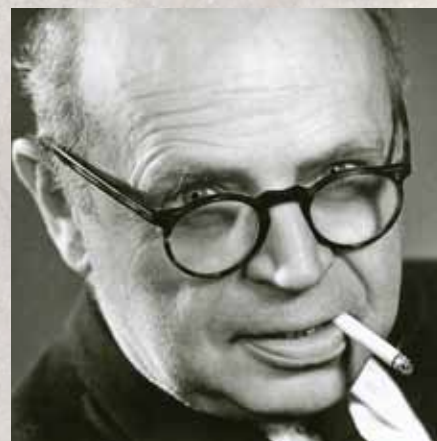
Figur 1. Stråletegning for medlys-lygten beregnet af PH i 1963. Kilde: Tænd, s. 290.

og PH's medlys-system: *Inden for vejbelysning findes der to principielt modsatrettede opfattelser af, hvordan belysning bør løses. Den almindelige anerkendte og næsten udelukkende anvendte metode kaldes silhuetsystemet, den anden medlys-systemet. Silhuetsystemet fordrer, at vejbelægningen skal være så lys som mulig. Belysningen skal oplyse vej materialet, og forhindringer på vejen skal være ubelyste, hvorved de ses som en silhuet mod den oplyste kørebane. PH's medlys system stiller derimod ikke krav til vejbelægningens lysshed. Lyset fra medlys armaturerne skal belyse forhindringer på vejen på en sådan måde, at de her ses lysest mod den mørke baggrund".*

Figur 1 viser stråletegning for medlys-lygten beregnet af PH i 1963. Tegningen viser, at det ingenlunde er tilfældigt, hvorledes lygten samler og spreder belysningen. I bunden af lygtens øverste halvdel er der indsat et lille indstilleligt halvspejl med 180 cm til sin brænding, hvorved spredningen modvirkes. De tre prikkede linjer angiver den stråle, der sendes længst ud henholdsvis fra det lille halvspejl og underkanten af det store spejl samt underkanten af en blænde foran glødelampen, som derved afskærmer det direkte lys (figur 1).

PH havde på opfordring og med skiftende held fået etableret prøvebelysning med sin idé om medlys-lygter flere steder i København og i provinsen. Men smalle veje med trafik på begge sider gav kritik af denne belysning, der kunne blænde især ved overhaling. Vanskelighederne til trods gik både Københavns politi, stadsingeniør-

Figur 2. Poul Henningsen var arkitekt, forfatter, kulturkritiker mv., men først og fremmest banebrydende som belysningsarkitekt.

ren og el-værksbestyreren ind for medlys-lygterne.

Men modstanden kom fra en frisørmeester, der var medlem af belysningsudvalget, og som havde fået den lokale presse på sin side. Enden på det blev, at prøvebelysningen i København til PH's store ærgrelse blev erstattet af lysrørsarmaturer!

Der var på den tid megen debat for eller imod PH's nye gadebelysningsform. PH havde på den tid i 5 år været Det Danske Akademis repræsentant i Ministeriet for "Offentlige arbejders udvalg for belysning på offentlige veje". Men han følte sig nu snigløbet af et underudvalg i belysningsudvalget, der erklærede, at hans medlys eksperimenter ikke kunne anbefales.

Figur 3. Medlys-lygterne på Vallensbæk Torvevej. Adskillelsen af kørebanerne på Vallensbæk Torvevej gjorde, at der ikke opstod modlysproblemer. (Foto: Bent Ryberg, 1993).

PH rasede

Det blev for meget for PH. I et åbent brev til akademirådet sammenfattede han sine betragtninger for et mere humanistisk syn på udendørsbelysning og skrev bl.a. "at det var hans indtryk, at disse offentligt nedsatte belysningsudvalg først og fremmest ser det som deres opgave at bremse al yderligere initiativ og opfindsomhed (...) Vi synes ikke at kunne lære hinanden noget!"

En lille sejr

Senere viste det sig, at man flere steder i Sydtykland havde taget PH's medlys lygter til sig bl.a. med lavt placerede medlys-armaturer på en motorvej syd for München. PH så disse aktiviteter som en beskeden sejr for det medlysprincip, han så længe havde arbejdet for.

Vallensbæk Torvevej

FDB's hovedsæde (nu Coop) vest for Vallensbæk Torvevej blev bygget i begyndelsen af 1960-erne og var tegnet af FDB's egne arkitekter, der til formålet havde indrettet tegnestue i to villaer på Sletteland. Arkitekterne havde fået det tilsagn, at bygningen gerne måtte være noget særligt, således at personalet i mindst 50 år skulle blive glade brugere af huset. Bygningen blev da også, fx udvendigt, elegant beklædt med mørkegrønne svenske glimmersten.

Desuden besluttede man, at Poul Henningsen skulle være belysningskonsulent både ude og inde. Resultatet blev bl.a., at PH, her på sine ældre dage, øjnede en mulighed for sine medlys-lygter, fordi den

Figur 4. Medlys-lygterne på Vallensbæk Torvevej - set i mod køreretningen. (Foto: Inge Andersen, 2015).

forholdsvis korte vejstrækning ud for hovedsædet var todelt med bred midterrabat og derfor velegnet til medlys, se figur 3 og figur 4.

I dag er denne belysningsform det eneste sted i landet, hvor det kan opleves. Der kommer da også af og til folk med interesse for vejbelysning forbi. Bl.a. har en delegation fra Dansk Vejhistorisk Selskab med base i Vejdirektoratet været på besøg for at studere medlyset på Vallensbæk Torvevej.

Foruden medlys-lygterne på Vallensbæk Torvevej fik PH også i 1963 opsat et antal lygter ved P-pladsen ud for Coops hovedsæde. Disse lygter var oprindeligt tegnet til Slotsholmen i 1920 – derfor kaldet "Slotsholmlygten", se figur 5. Slotsholmlygten var dengang en moderne gadelyste og i virkeligheden en erstatning for

Figur 5. Slotsholmlygten var en moderne gadelyste og i virkeligheden en erstatning for Københavns gamle gas- og kulbuelamper. (Foto: Inge Andersen, 2015).

Københavns gamle gas- og kulbuelamper. Lygterne stod på Slotsholmen indtil 1970.

Vedligeholdelse

Afdelingschef for COOP ejendomme Jan Frederiksen oplyser, at vejen har mistet de to yderste master mod syd, da disse blev torpederet af en lastbil i 2012, og at det desværre rent forsikringsmæssigt ikke har været muligt at få dem erstattet. Desuden fortæller Jan Frederiksen, at vejstrækningen på Vallensbæk Torvevej ud for hovedsædet er det eneste sted på en offentlig vej, hvor en privat virksomhed står for vedligeholdelsen både af vej og belysning.

For at forebygge yderligere tab af denne unikke belysning burde vejlygterne af kulturhistoriske grunde snarest blive erklæret bevaringsværdige i en eller anden kategori.

Kilder:

- [1] Hammerich, Paul: Lysmageren 1993
- [2] TÆND! PH Lampens historie, Gyldendal 1994
- [3] Nielsen, Jørgen: Navne på veje og steder i Albertslund 2014
- [4] Oxe, Ejvind: Glimt fra Albertslunds historie 1999.

Mundtlige kilder:

- [1] Mansfeldt, Lisbeth (Louis Poulsen)
- [2] Frederiksen, Jan (Coop ejendomme)